

Uppdrag om kartläggning av åtgärder och insatser vid bortföranden utomlands med fokus på hederskontexter

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga vilka åtgärder och insatser socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården ger till personer som återvänder till Sverige efter bortföranden utomlands med fokus på hederskontexter. Socialstyrelsen ska även kartlägga hur socialtjänsten arbetar för att förebygga, upptäcka och förhindra bortföranden och hur socialtjänsten samverkar med t.ex. Polismyndigheten och Utrikesdepartementet under tiden för bortföranden. Kartläggningen ska omfatta hur hälso- och sjukvården och tandvården arbetar vid misstanke om bortföranden utomlands och utifrån sina skyldigheter att upptäcka våld och risker för våld. Uppdraget omfattar att kartlägga både kort- och långsiktiga stöd- och vårdkedjor och processer kring den enskilde individen. Socialstyrelsen ska också lämna förslag för att förbättra det förebyggande, stödjande och skyddande arbetet i socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården för vuxna och barn i riskzonen att föras bort utomlands, för de som har förts bort eller hållits kvar utomlands mot sin vilja och för de som återvänder till Sverige.

Socialstyrelsen ska när uppdraget utförs inhämta kunskap och erfarenheter från länsstyrelserna, Statens skolverk och andra relevanta aktörer. Samråd ska även ske med Enheten för konsulära och civilrättsliga ärenden vid Utrikesdepartementet (UD KC), Jämställdhetsmyndigheten och Polismyndigheten.

Socialstyrelsen ska senast den 30 mars 2028 lämna en muntlig delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet med

möjlighet för Socialdepartementet att närvara). Socialstyrelsen ska senast den 30 augusti 2029 lämna en skriftlig slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet med kopia till Socialdepartementet). Redovisningarna av uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2026 använda högst 1 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet för budgetåret 2026 uppförda anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagsposten 8 – del till Socialstyrelsen.

Regeringen beräknar att medel kommer att avsättas för uppdraget för 2027, 2028 och 2029, under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

Skälen för regeringens beslut

Hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem med flera särskiljande drag som kräver särskild kunskap. I budgetpropositionen för 2026 gjorde regeringen bedömningen att det behövs ett särskilt delmål mot hedersrelaterat våld och förtryck för att ge området ökad uppmärksamhet och synlighet, stärka kunskapen och bidra till att detta våld och förtryck upphör. Ett särskilt delmål synliggör också att hedersrelaterat våld och förtryck tar sig kollektiva uttryck och därför kan skilja sig i karaktär från andra våldsområden. Regeringen införde därför ett nytt sjunde jämställdhetspolitiskt delmål: Hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra. Alla, oavsett kön, ska genom hela livet ha samma rätt och möjlighet att leva sitt liv utan att begränsas av kollektivt grundade hedersnormer (prop. 2025/26:01 Utgiftsområde 13 s. 77–78). Att barn och vuxna förs bort utomlands mot sin vilja eller utan möjlighet att påverka beslutet är inte bara en konsekvens av hedersrelaterat våld och förtryck. Själva bortförandet är i sig en kraftig inskränkning av en persons möjligheter att leva ett självständigt och fritt liv och därmed en allvarlig form av hedersrelaterat våld och förtryck.

Socialtjänsten har enligt socialtjänstlagen (2025:400) ansvar för att ge stöd och hjälp till våldsutsatta vuxna och barn. Det kan handla om skyddat boende, rådgivning, stödsamtal eller ekonomiskt bistånd. Socialtjänstens förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck fokuserar på att identifiera risker tidigt och erbjuda stöd till utsatta och våldsutövare. Genom

socialtjänstlagen ska arbetet vara kunskapsbaserat, tillgängligt och omfatta samverkan med skola och hälso- och sjukvård för att stoppa våldet innan det eskalerar.

Hälso- och sjukvården har en viktig roll i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. En förutsättning för att hälso- och sjukvården ska kunna erbjuda adekvat vård är att våldsutsattheten upptäcks. Av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (HSLF-FS 2022:39), som omfattar hedersrelaterat våld och förtryck, framgår att varje vårdgivare ska fastställa rutiner för arbetet med våldsutsatta och barn som bevittnat våld. Vårdgivaren ska ha rutiner för när och hur frågor om våld ska ställas för att upptäcka våldsutsatta barn och för att kunna erbjuda vård. Vårdgivaren ska också ha rutiner för hur vården ska agera vid misstanke om våldsutsatthet, t.ex. samverka med andra aktörer när det föreligger risk för bortföranden utomlands i hederskontexter. Tandvården ska fastställa de rutiner som behövs för att utveckla och säkra kvaliteten i arbetet med våldsutsatta och barn som har bevittnat våld. Tandvården bör även fastställa rutiner för när och hur personalen ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta och barn som har bevittnat våld.

Kartläggningar som har genomförts av Jämställdhetsmyndigheten visar att det finns stora brister i stödet till bortförda personer när de återvänder till Sverige, inte minst det långsiktiga stödet. Även uppföljningen under pågående insats och efter avslutad insats brister. Yrkesverksamma inom bl.a. socialtjänst, polis och skola har begränsad information om vilka insatser som utsatta personer får vid hemkomst, och framför allt på längre sikt. I ungefär hälften av fallen saknar den yrkesverksamma helt information om eventuella insatser vid hemkomsten till Sverige alternativt att samhällets insatser helt har uteblivit. Bland de insatser som samhället sätter in efter ett bortförande är någon form av placering vanligast (40 procent) samt insatser som skyddade personuppgifter och samtalsstöd/psykiatrisk behandling (16 respektive 15 procent). Kvaliteten på det stöd som ges varierar (Jämställdhetsmyndigheten 2022:25). Länsstyrelsen i Östergötlands län har kartlagt kommunernas arbete med personer som har förts bort i hederskontexter. Kartläggningarna visar bl.a. att många kommuner saknar rutiner och samverkansformer för att förhindra och motverka bortföranden (Länsstyrelsen Östergötland 2023:17, 2020:13).

Myndigheten för vård och omsorgsanalys har kartlagt socialtjänstens stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck. De flesta utsatta beskriver att socialtjänsten har tillgodosett deras behov av akut yttre skydd, det vill säga en boendelösning som ofta haft någon form av skalskydd som lås och larm. Flera anser att de hade behövt mer stöd. Intervjupersonerna inom socialtjänsten bekräftar denna bild. Målgruppen behöver ofta långa och omfattande insatser, bl.a. psykosocialt stöd för att hantera ambivalensen i förhållande till familjen, vård och behandling för psykiska och psykiatriska besvär och stöd för att bygga upp sitt säkerhetsmedvetande. I rapporten lyfts att socialtjänsten önskar bättre tillgång till hälso- och sjukvård för dem som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. De utsatta som Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har intervjuat beskriver det långsiktiga stödet från både socialtjänst och hälso- och sjukvård som en av stöd- och vårdkedjans svagaste länkar. Bristerna kan bl.a. bero på att det inte finns tillräckligt tydliga krav på att socialtjänsten ska arbeta med utslussning från boenden eller placeringar. De utsatta förbereds därför inte alltid inför livet efter placeringen och kontakten kan avslutas för snabbt. Analysen visar också att vissa grupper kan vara särskilt sårbara i en hederskontext, till exempel hbtqi-personer och personer med intellektuell funktionsnedsättning (Myndigheten för vård- och omsorgsanalys 2023:8).

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det behövs ökad kunskap om hur socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården kan verka förebyggande, stödjande och skyddande i fråga om bortföranden utomlands med fokus på hederskontexter.

Närmare beskrivning av uppdraget

Socialstyrelsen ska kartlägga åtgärder och insatser samt lämna förslag för att förbättra det förebyggande, stödjande och skyddande arbetet i socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården för vuxna och barn i riskzonen att föras bort utomlands, för de som har förts bort eller hållits kvar utomlands mot sin vilja och för de som återvänder till Sverige. Uppdraget omfattar samma kategori barn som omfattas av bestämmelserna om utreseförbud enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), dvs. ärenden där barns hälsa eller utveckling riskerar att skadas under utlandsvistelsen på grund av omständigheter som kan föranleda vård enligt LVU. Uppdraget omfattar även dessa barns föräldrar. Det kan exempelvis handla om att barnet blir föremål för hedersrelaterat våld och förtryck i form av uppfostringsresor, omvändelseförsök eller barnäktenskap. Det omfattar

även ärenden där vuxna förs bort eller kvarhålls utomlands i en kontext som präglas av hedersnormer eller patriarkala normer. Det är önskvärt att åtgärderna även ska kunna gagna de som vill lämna eller har lämnat hederskontexter inom landets gränser.

Genomförandet av uppdraget bör samordnas med Socialstyrelsens pågående uppdrag om att utveckla kunskap om informations-, stöd- och skyddsbehov hos enskilda som vill lämna relationer där hedersrelaterat våld eller förtryck förekommer (Socialstyrelsens regleringsbrev för 2026) samt andra relevanta uppdrag.

Uppdraget bör beakta relevanta lag- och systemändringar som har genomförts eller planeras. Uppdraget bör vidare beakta relevanta erfarenheter av arbete med att skapa strukturer för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck från bl.a. Norge och Storbritannien, utvärderingar av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige som bl.a. har gjorts av Jämställdhetsmyndigheten (2022:25, 2023:15, 2025:4), Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (2020:8, 2023:8) och Myndigheten för delaktighet (2025:6, 2025:23) liksom arbetet i Utredningen om ökade insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck i förskolan, skolan och fritidshemmet (U2025:02, dir. 2025:31).

På regeringens vägnar

Nina Larsson

Petra Tammert Seidefors

Kopia till

Arbetsmarknadsdepartementet/IU

Finansdepartementet/BA, OFA K, OFA SFÖ

Justitiedepartementet /INS, KRIM

Socialdepartementet/SL, SOF

Statsrådsberedningen/SAM, internrevisionen

Utbildningsdepartementet/S

Utrikesdepartementet/KC

Jämställdhetsmyndigheten

Kriminalvården

Länsstyrelserna

Myndigheten för delaktighet

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Polismyndigheten

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Statens institutionsstyrelse

Statens skolverk

Utredningen om ökade insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck i förskolan, skolan och fritidshemmet (U2025:02)